

Голас Радзімы

№ 35 (1865)
30 жніўня 1984 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Добры ўраджай вырастае на палях калгасаў і саўгасаў Беларусі. На землях, якія яшчэ не так даўно давалі ўсяго толькі 12—15 цэнтнераў збожжа з гектара, сёння здымаюць па 30—35 цэнтнераў. Многія гаспадаркі на поўдні рэспублікі ўжо завяршылі жніво. Заканчваецца касавіца хлябоў і ў іншых абласцях Беларусі. Вяскоўцы імкнуцца ўбраць вырашчаны ўраджай у самыя сціслыя тэрміны і без страт. Увесь светлавы дзень працуюць у полі камбайны. Абеда, а калі патрэбна, дык і сніданак, і вячэру, сельская служба сервісу падвозіць механізатарам у поле. Па рэспубліцы гэта — больш за 100 тысяч абедаў штодня. НА ЗДЫМКУ: абед у полі (саўгас «Прагрэс» Полацкага раёна Віцебскай вобласці). [Пра святкаванне дажынак у адной з гаспадарак Брэсцкай вобласці, якая ўжо завяршыла жніво, чытайце і глядзіце на 3-й старонцы — фотарэпартаж «Песня над полем»].

Фота С. КРЫЦКАГА.

АДКАЗ К. У. ЧАРНЕНКІ

на зварот Міжнароднай канферэнцыі па бяз'ядзерных зонах

У красавіку 1984 года ў г. Манчэстэры (Англія) адбылася першая Міжнародная канферэнцыя па бяз'ядзерных зонах, у якой прынялі ўдзел больш як 200 прадстаўнікоў органаў мясцовага самакіравання (муніцыпалітэтаў) Англіі, Галандыі, Ірландыі, Італіі, Іспаніі, ФРГ, а таксама ЗША, Японіі і Новай Зеландыі. У рашэннях, прынятых на гэтай канферэнцыі, яе ўдзельнікі выступілі на карысць актывізацыі намаганняў у барацьбе за захаванне міру на Зямлі, супраць пагрозы ўзнікнення ядзернай вайны. Канферэнцыя выказалася за расшырэнне руху ў падтрымку стварэння бяз'ядзерных зон як дзейснага сродку, накіраванага на абмежаванне гонкі ядзерных узбраенняў і ўмацаванне бяспекі.

Мэр г. Манчэстэра Дж. Хэ-

зырыгтан, які з'яўляецца сакратаром канферэнцыі, звярнуўся з пільмай на імя Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР К. У. Чарненкі з просьбай выкласці погляды Савета Саюза па ўказаных праблемах. Аналагічныя пільмы накіраваны кіраўнікам усіх дзяржаў, якія валодаюць ядзернай зброяй або маюць яе на сваёй тэрыторыі.

Ніжэй публікуецца тэкст адказу таварыша К. У. Чарненкі.

Паважаны пан сакратар!

Першая Міжнародная канферэнцыя муніцыпалітэтаў па бяз'ядзерных зонах і прынятыя на ёй дакументы сведчаць аб росце заклапочанасці людзей ва ўсім свеце небяспекай ядзернай вайны, разу-

менні неабходнасці самых рашучых і тэрміновых мер па збаўленню чалавецтва ад пагрозы ядзернага знішчэння. Тое, што гэтым пытаннем займаюцца цяпер і муніцыпальныя органы ў цэлым радзе краін, — факт знамянальны і абнадзейваючы. Воля простых людзей да міру, імкненне спыніць гонку найбольш небяспечных узбраенняў уладна заяўляюць аб сабе наогул, якія хацелі бы прымуціць грамадзян сваіх краін змірыцца з пагрозай ядзернай катастрофы.

Палітыка Савета Саюза поўнаасцю сугучная высакародным імкненням вашага руху. СССР узяў ў аднабаковы парадку абавязальства не прымяняць першым ядзерную зброя. Напомню і аб тым, што мы не прыменім ядзернай зброі супраць тых

дзяржаў, якія адмаўляюцца ад вытворчасці і набыцця такой зброі і не маюць яе на сваёй тэрыторыі.

Ніякжэ ўявіць, наколькі разраділася б абстаноўка, умацавалася давер'е паміж дзяржавамі, калі б прыклад СССР перанялі іншыя краіны, якія маюць ядзерную зброя.

Саветкі Саюз выступіў з канкрэтнай праграмай мер па ліквідацыі наогул ядзернай пагрозы шляхам радыкальнага абмежавання і скарачэння ядзернай зброі аж да яе поўнай ліквідацыі.

Стварэнне бяз'ядзерных зон — важны напрамак у барацьбе за ўмацаванне бяспекі. Такія зоны — не утопія. Намаганні на гэтым напрамку ўжо далі некаторыя вынікі. Трэба памнажаць гэтыя намаганні па ўсіх напрамках,

крок за крокам вызваляючы аблічча Зямлі ад ядзернай восты.

Саветкі Саюз разам з іншымі сацыялістычнымі краінамі рашуча за тое, каб бяз'ядзерныя зоны былі створаны, у прыватнасці ў Паўночнай Еўропе і на Балканах, каб ядзерная зброя поля бою была ўбрана з аднаведнай зоны ў Цэнтральнай Еўропе, за тое, каб вызваліць Еўропу наогул ад ядзернай зброі сярэдняй дальнасці і тактычнай.

У барацьбе за спыненне ядзернай пагрозы кожны ўклад з'яўляецца важным і важным. Хачу пажадаць поспехаў вашаму руху, які аб'ядноўвае намаганні, што прыкладаюцца муніцыпальнымі органамі розных краін.

З павагай

К. ЧАРНЕНКА

падзеі · людзі · факты

САЦЫЯЛЬНАЕ РАЗВІЦЦЕ

НА СРОДКІ СУБОТНІКА

У многіх гарадах і вёсках нашай краіны за кошт сродкаў праведзенага летам камуністычнага суботніка пачалося будаўніцтва новых аб'ектаў сацыяльна-культурнага прызначэння.

У адпаведнасці з пастановай, прынятай Саветам Міністраў СССР, гэтыя сродкі будуць выкарыстаны на працягу бліжэйшых 2—3 гадоў на наступныя мэты: 67,5 мільёна рублёў — на будаўніцтва дзіцячых дашкольных устаноў; 13,8 мільёна рублёў — агульнаадукацыйных школ; 17,2 мільёна рублёў — на будаўніцтва прафесіянальна-тэхнічных вучылішчаў, інтэрнатаў і сталовых.

Будзе накіравана 26,7 мільёна рублёў на ўзвядзенне ў Маскве мемарыяльнага комплексу Перамогі.

ВЫСТАУКІ

ДА НАЦЫЯНАЛЬНАГА СВЯТА РУМЫНІІ

Фотавыстаўка «Народнай Румыніі — 40 год» экспануецца ў фэе мінскага кінатэатра «Масква». Яна прысвечана 40-й гадавіне вызвалення краіны ад фашысцкага яра.

Экспазіцыя падрыхтавана Таварыствам румына-саветскай дружбы пры садзейні Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі. Фатаграфіі расказваюць пра поспехі румынскага народа ў сацыялістычным будаўніцтве, будні жыхароў сталіцы — горада Бухарэста, пра вядомыя курорты краіны.

КАНТАКТЫ СТУДЭНТАУ

У інтэрнацыянальным будаўнічым атрадзе «Дружба-84» разам са студэнтамі Магілёўскага машынабудаўнічага інстытута працуюць іх аднагодкі з балгарскага горада-пабраціма Габрава. Яны ўзводзяць гаспадарчыя будовы ў калгаса «Камінтэрн» Магілёўскага раёна — сховішча для сена, пляцоўку летняга лагера для адкорму маладняку буйной рагатай жывёлы, ужо рэканструявалі цялятнік на паўтары тысячы галоў, нарыхтавалі 40 тон сена. Два дні студэнты працавалі ў фонд міру і ў дапамогу моладзі краін, што сталі на шлях развіцця.

НА ЗДЫМКУ: на працы.

ГАЗІФІКАЦЫЯ

МАГІСТРАЛІ СПЯШАЮЦА НА ПАЛЕССЕ

Пачала дзейнічаць новая газавая артэрыя, якая звязала малады, хутка растуць прамысловы цэнтр рэспублікі Жлобін з асноўнай падземнай магістраляй, што атрымлівае «блакітнае паліва» з радовішчаў Заходняй Сібіры. Газ пададзены на Беларуска-металургічны завод, што будзецца, а таксама на дзюквы прадпрыемствы, у кватэры гараджан.

За Жлобінам трубаправод пойдзе на поўдзень, у Гомель і на беларускае Палессе. У абласным цэнтры галоўным яго спажыўцом стане аб'яднанне «Гомсельмаш», а ў раёнах — створаны на меліяраваных землях новыя гаспадаркі.

Газіфікацыяй Гомельскай вобласці завершыцца стварэнне ў рэспубліцы разгалінаванай сеткі трубаправодаў. Яе фарміраванне пачата пасля пуску трэцяй ніткі газавай магістралі Таржок — Мінск — Івацэвічы. А ўвод дазволіць падвоіць за пяцігодку спажыванне танага паліва, дасць новы штуршок развіццю эканомікі рэспублікі.

ПРАПАНАВАЛІ ВУЧОНЫЯ

З ДНА ВОЗЕРА

Не толькі падоўжыць тэрмін захоўвання, але і павысіць пажыўнасць гранул з травяной мукі дае магчымасць прыродны кансервант, прапанаваны спецыялістамі Гродзенскага

сельскагаспадарчага інстытута. Па рэкамендацыі вучоных работнікі кормпрадпрыемства калгаса «Прагрэс» Мастоўскага раёна замест хімічных рэактываў пачалі дабаўляць у вітамінную сумесь сапрапель з бліжэйшага возера Ганараты.

Донныя адкладанні лепш склейваюць муку, пакрываюць пажыўныя гранулы больш шчыльнай плёнкай, якая перашкаджае паступленню кіслароду, што разбурае карацін. Азёрны глей, як паказалі даследаванні, багаты амінакіслотамі, вітамінамі і многімі мікраэлементамі. Абагачэнне рацыёнаў сапрапелем павысіла сутачныя прыбаўленні ў вазе жывёлы на адкорме на 12—13 працэнтаў пры адначасовым зніжэнні расхода фуражу.

Танны арганічны кансервант выкарыстоўваюць ужо многія кормпрадпрыемствы Беларусі. Вучоныя рэспублікі выявілі нямала азёр, у якіх пажыўныя адкладанні ўтвараюць слой таўшчыняй 10—12 метраў. Прамысловая здабыча сапрапелю наладжана на азёрах Вечар, Чырвоное, Судабаль.

БУДАЎНІЦТВА

ДЛЯ ГАСЦЕЙ ПІНСКА

У старажытны Пінск штогод прыязджаюць тысячы гасцей і турыстаў. Адзіная гасцініца не можа прыняць усіх жадаючых. І вось побач са старой будэца новай — «Прыпяць».

Гэта будзе дзевяціпавярховы корпус своеасаблівай архітэктуры, ён гарманічна ўпішацца ў ансамбль старых будынкаў горада.

Новая гасцініца зможа прыняць адначасова 362 чалавекі. Да паслуг гасцей — рэстаран, кафэ, дыягуля, розныя кіёскі, касы папярэдняга продажу білетаў на пазяды, самалёты і аўтобусы.

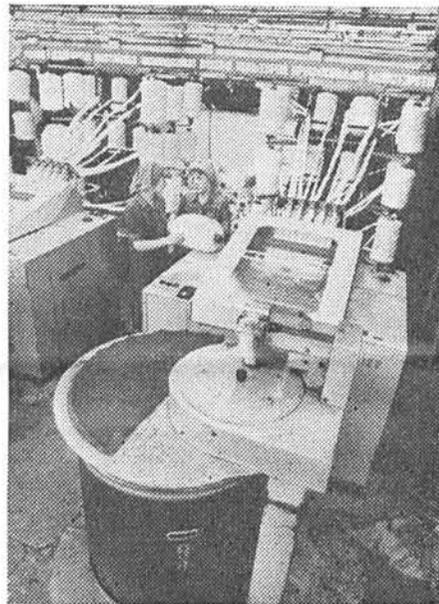
РАБОЧЫ ЧАЛАВЕК

КАВАЛЮ — УЗНАГАРОДА ГДР

Больш за дваццаць год мінскія трактарабудаўнікі пастаўляюць у Германскую Дэмакратычную Рэспубліку сваю прадукцыю. Зараз на палях гэтай дружалюбнай братай краіны працуюць звыш 68 тысяч машын маркі «Беларусь». Вялікі ўклад у выкананне планавага заданняў і эксартных паставак сельскагаспадарчай тэхнікі ў ГДР уносіць калектыў кавалёў — штампоўшчыкаў, які ўзначальвае Аляксандр Пашкевіч.

За поспехі ў вытворчай і грамадскай рабоце брыгадзіру А. Пашкевічу нядаўна былі прысуджаны дыплом «Актыўніст сацыялістычнай працы ГДР» і памятны знак. Ва ўрачыстай абстаноўцы ганаровыя ўзнагароды Саюза свабодных нямецкіх прафсаюзаў перадаваў вытворчасці ўрачыў консул генеральнага консульства ГДР у Мінску В. Дзідрыхс. Ён пажадаў кавалю далейшых працоўных поспехаў і моцнага здароўя.

ТАВАРЫ ДЛЯ НАРОДА

Работнікі Мінскага камвольнага камбіната вялікую ўвагу надаюць абнаўленню і ўдасканаленню выпускаемых тканін, паліпшэнню іх якасці шляхам стварэння новых структураў, малюнкаў і расфарбовак, якія адпавядаюць сучасным патрабаванням моды. Добрую ацэнку ў работнікам прылаўка і пакупнікоў знайшлі ўкаранёныя сёлета ў вытворчасць сукенкавыя чысташарсцяныя тканіны «Красавік», «Афелія» і іншыя, аднесенныя да тавараў палепшанай якасці.

НА ЗДЫМКУ: на часальнай вытворчасці камбіната.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

МАГІЛЁУ. У Задняпроўі — адным з буйных жылых раёнаў Магілёва — збудавана новая дзіцячая паліклініка на 480 наведанняў у дзень. Па апошняму слову медыцынскай тэхнікі аснашчаны яе лячэбныя кабінеты і лабараторыі, абсталяваны басейн для навучання плаванню малых з трохмесячнага ўзросту.

ПОЛАЦК. Новая аўтаматычная тэлефонная станцыя на тысячу нумароў уключана ў гарадскую сістэму сувязі. Кіруе АТС усяго адзін чалавек.

Набліжаецца да канца будаўніцтва яшчэ адной тэлефоннай станцыі на 5 тысяч нумароў. З пускам яе ў першым квартале будучага года магчымасць тэлефоннай сувязі ў старажытным Полацку перавысіць 12 тысяч нумароў.

НЯСВІЖ. 11 сем'яў палыводаў, жывёлаводаў, механізатараў, спецыялістаў калгаса «Новае жыццё» справілі навалесце ў дамах прыздзібнага тыпу з усімі камунальнымі выгодамі. Кожны такі дом каштуе 22—25 тысяч рублёў, аднак гаспадар уносіць толькі палову гэтай сумы, астатняе бяра на сябе калгас.

Больш за паўмільёна савецкіх жанчын працуюць дырэктарамі буйных прамысловых прадпрыемстваў, кіраўнікамі будоўляў і адміністрацыйных устаноў, узначальваюць саўгасы і калгасы. З адной з іх — Клаўдзіяй КАМАНДА, генеральным дырэктарам Мінскага вытворчага аб'яднання «Мір», шэсць фабрык якога выпускаюць цацкі для дзяцей, у тым ліку і на экспарт у чатырнаццаць краін, гутарыць карэспандэнт АДН.

— Ці цяжка было вам зрабіць кар'еру?

— Не бяруся адказаць на гэта пытанне адназначна. Зрэшты, паспрабуем разабрацца разам. З чаго пачынаецца кар'ера? Натуральна, з выбару прафесіі. На гэтым этапе ў нас у краіне няма ніякай розніцы паміж юнаком і дзяўчынай: паступай у любую навучальную ўстанову. Больш таго, наколькі мне вядома, сярод студэнтаў Інстытутаў і тэхнікумаў дзяўчат больш, чым палавіна. І ў далейшым жанчына і мужчына роўныя ў правах і магчымасцях, у атрымліванні работы і аплаце яе.

— Чым жа тады растлумачыць відавочную супярэчнасць: маючы роўныя магчымасці ў працы і ў руху на службе, маючы высокі ўзровень адукацыі, большасць кіруючых пастоў жанчыны, згодна са статыстыкай, усё-такі ўступаюць мужчыне?

— Наконт гэтага я магу выказаць толькі ўласнае меркаванне, заснаванае на асабістым вопыце. Пры размеркаванні выпускнікоў на месцы будучай работы права выбару першымі маюць, як правіла, тыя, хто лепш вучыцца.

ЦІ ЦЯЖКА САВЕЦКАЙ ЖАНЧЫНЕ ЗРАБІЦЬ КАР'ЕРУ

НАРОЎНІ З МУЖЧЫНАМІ?

Я, напрыклад, скончыла Інстытут з адзнакай і магла паступіць у аспірантуру, заняцца навуковай дзейнасцю. Але я літаральна «трызніла» вытворчасцю, і калі мне прапанавалі месца майстра на новым, толькі што пабудаваным заводзе ў горадзе Калініне (цэнтральная частка Расійскай Федэрацыі), згадзілася. Відаць, я змагла праявіць свае здольнасці і веды: ужо праз паўгода мне не двухсэнсава далі зразумець, што мяне чакае павышэнне. Але я была жанчынай...

— І не вам, а мужчыне аддалі перавагу?

— Не, — усміхаецца яна, — гэта я аддала перавагу мужчыне. Выйшла замуж і паехала ў другі горад: у Калініне ў мужа не было работы па яго прафесіі — ён металург. Акрамя таго, я чакала дзіця.

Вядома, сітуацыі бываюць розныя, але большасць маіх аднакурсніц, якія былі, як і я, на роўных з мужчынамі ў пачатку працоўнага шляху, паступова сталі адставаць...

— Дзеці, гаспадарка?

— Вядома. Двойная ноша, якую нясе жанчына — праца плюс хатняя гаспадарка і выхаванне дзяцей, — натуральна, перашкаджаюць далейшай вучобе, павышэнню кваліфікацыі, а, значыць, замаруджваюць і рух па службовай лесвіцы.

— Значыць, жанчыне ўсё-такі больш цяжка зрабіць кар'еру?

— Безумоўна. Ёй патрабуецца больш энергіі і дысцыплінаванасці, чым мужчыне, каб размеркаваць сябе паміж працай і домам. Многае тут залежыць ад характару. Падзялюся адным цікавым назіраннем: лепшыя работніцы на нашым прадпрыемстве — маці сямействаў. Яны больш ініцыятыўныя і сабраныя, яны больш паспяваюць. Акрамя таго, дзяржава многае робіць для таго, каб сямейныя абставіны не перашкаджалі жанчыне на роўных удзельнічаць у дзелавым спаборніцтве з мужчынам.

— Як гэта выглядае на практыцы?

— Думаю, вы са мной згодзіцеся, што для руху па службе перш за ўсё патрэбны новыя веды. Але паколькі абавязкі гаспадыні дома, маці патрабуюць ад жанчыны многа часу, то вучыцца, наведваючы, скажам, якія-небудзь курсы пасля работы, ёй няма калі. Таму працуючым жанчынам, якія маюць малалетніх дзяцей, прадастаўлена права праходзіць перападрыхтоўку і павышаць кваліфікацыю ў рабочы час. Такой магчымасцю шырока карыстаюцца і работніцы нашата аб'яднання, так што ім не даводзіцца траціць асабісты час на прафесійнае ўдасканальванне.

Усё большае распаўсюджанне атрымлівае ў СССР практыка прымянення льготных рэжымаў працы, якія па-

магаюць жанчыне разумна спалучаць працу з мацярынствам, ствараюць умовы для павышэння адукацыі, духоўнага развіцця. На нашым аб'яднанні, у прыватнасці, жанчыны, што маюць дзяцей, па дагаворанасці з адміністрацыяй могуць працаваць няпоўны рабочы дзень ці няпоўны рабочы тыдзень. Пры гэтым яны захоўваюць усе свае правы, стаж, льготы.

Маем мы і свой дзіцячы камбінат — яслі і дзіцячы сад. Тут ёсць усе магчымасці для ўсебаковага развіцця малых — разумовага, фізічнага, эстэтычнага. Гэта не толькі зручна для працуючай маці, але і выгадна сям'і эканамічна, таму што бацькі аплачваюць толькі пятую частку кошту ўтрымання малыша ў дзіцячым садзе і яслях.

Акрамя таго, пры прадпрыемстве ёсць магазін, комплексны прыёмны пункт бытавых паслуг. Яны пабудаваны за кошт сродкаў прафсаюзных фондаў сацыяльна-культурных мерапрыемстваў.

— Вядома, усё гэта аблягае клопаты працуючых жанчын. Але, згадзіцеся, нават самая дасканалая служба быту не можа поўнасьцю вызваліць ад хатніх спраў. У вас у сям'і, напрыклад, хто надзявае хатні фартух?

— Я надзяваю. Як і многія дзелавыя жанчыны, я еджу ў камандзіроўкі, кожныя два-тры гады вучуся на курсах павышэння кваліфікацыі,

часта аддаю рабоче вечары і выхадныя дні, а дома люблю прыгатаваць сямейную страву, пацешыць сваіх блізкіх. Але, вядома, кар'ера мая адбылася ў многім таму, што муж нараўне са мной удзельнічае ў хатніх клопатах. Не памагае, а іменна ўдзельнічае.

— У вас двое дзяцей — сын і дачка. Ці не адбіваецца на іх выхаванні той факт, што вы не заўсёды маглі ўдзяляць ім дастаткова ўвагі?

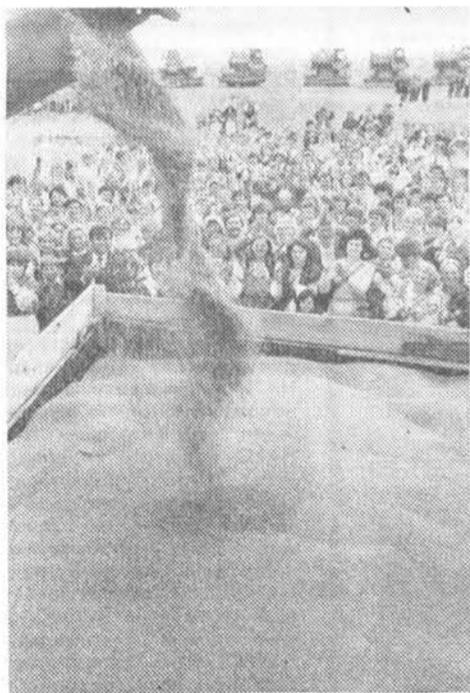
— Адбіваецца. Але, уявіце сабе, станоўча. Думаю, што мае дзеці зведалі любоў і бацькоўскую ласку не менш, чым у іншых сем'ях, аднак я лічу, што дзецям трэба даваць больш самастойнасці. І наша занятасць, як ні дзіўна, у гэтым добрая падмога. Калі дзіця з малых гадоў бачыць: у дарослых ёсць свая справа, дзеля якой яны адмаўляюцца ад забаў, а часам і ад адпачынку сям'і, ён інакш адносіцца да сваіх абавязкаў, з большай адказнасцю. Магу паручыцца: мае дзеці працавітыя і няспешчаныя.

Ці такі парадокс: у адрозненне ад маёй знаёмай — хатняй гаспадыні, я заўсёды ўмею знайсці час для цырульні, атэльэ, прагулак. Яна часцей за ўсё дома, а я заўсёды сярод людзей і павінна быць бадзёрай, падцягнутай, прыгожай.

Словам, пытанне «ці цяжка жанчыне зрабіць кар'еру?» асабіста для мяне гучыць рытарычна. У рэшце рэшт далёка не кожны прадстаўнік моцнага полу становіцца кіраўніком, ці не праўда? Важна іншае: жаданне і ўменне арганізаваць сябе, веды, здольнасць кіраваць людзьмі. Гэта галоўнае.

Гутарку вяла Наталля БУЛДЫК.

ПЕСНЯ НАД ПОЛЕМ

Свята! Пасля напружанай працы яно прыйшло да хлебарабаў калгаса-камбіната «Памяць Ільіча» Брэсцкага раёна на далёкае поле за вёскай Рудавец.

Менш двух тыдняў спатрэбілася механізатарам комплекснага атрада, каб убраць каласавыя з трох тысяч гектараў. Ураджай атрыманы на гэтых землях небывалы, амаль на трэць большы, чым збіралі яго ў гады мінулай пяцігодкі.

Цэнтральная вуліца сяла Астрэмечэва, дзе быў назначаны агульны збор, нагадвала этнаграфічны музей пад адкрытым небам. Каля кожнай хаты — стол, пакрыты вышывым абрусам, на стале — кветкі, посуд, па частунак. А ў цэнтры кожнага — самае святое для земляроба — бохан хлеба ці каравай з мукі новага ўраджая. Побач — снапы жыта, косы і граблі. На агароджы гаспадыні вывесілі вытканыя сваімі рукамі дываны, ручнікі. Імі засланы лаўкі, на якіх сядзяць гаспадары.

— Падыходзьце, калі ласка, — запрашаюць яны, — частуйцеся.

У цэнтры вуліцы — святочная калона, якая гатова ўжо рушыць у дарогу. Наперадзе на павозцы, у акружэнні апранутых у нацыянальнае адзенне сябровак, гаспадыня дажынак з караваем. Далей сядзяць у брычцы мажы Ураджай, Хлебнае багацце з поўным кашом пірагоў, здобы, пячэння,

Пад гукі духавага аркестра, пад пералівы звонкіх гармонікаў, рознагалоссе хораў працэсія бярэ напрамак на поле, расцягваецца амаль на паўкіламетра па старой вуліцы сяла і па бульвару, што пралёг па цэнтру новага Астрэмечэва — пасёлка гарадскога тыпу, які вырастае тут за апошнія тры гады.

Карагодом акружылі нязжатую палоску ўдзельнікі свята. Застылі на старце камбайны. Але права на апошні праход за В. Бараном — ён намалаціў збожжа больш за ўсіх. Пад апладысменты, пералівы святочных песень вядзе Васіль Паўлавіч свой камбайн да апошняга рубяжа ўборкі.

На полі застаецца двухметровай шырыні палоска жыта, заціхае ўсё навокал, а потым, спачатку ціха, праз хвіліну званчэй, плыве над полем новая мелодыя:

Паляцела перапёлка па полю,
Заганяла дробных пташак дадому...

Гэта з абрадавай уборачнай песняй выйшла дажаць збажыну сярпамі сталыя калгасніцы. Дань традыцыі — кантраст дня сённяшняга і мінулага — таго, з чаго пачынаўся калгас, і чым ён жыве сёння.

НА ЗДЫМКАХ: жніво завершана; побач з кожнай хатай сталы святочны прыгожаныя сталы; хлеб-соль лепшаму камбайнеру гаспадаркі В. БАРАНУ; на свята прыехалі госці з братняй Украіны.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

Выданні «Голасу Радзімы»

У дарэвалюцыйны час Беларусь займала далёка не першае месца ў Расіі па шчыльнасці насельніцтва. Але сяляне менавіта гэтага рэгіёна лічыліся тут самымі малазямельнымі.

«Засілле буйнога землеўладання, канцэнтрацыя багацця ў памешчыкаў прадвызначала малазямелле, галечу і бяспраўе сялян», — піша ў чарговым выданні «Бібліятэчкі «Голасу Радзімы» — брашуры «Гаспадары зямлі» кандыдат гістарычных навук Мікалай Кузняцоў. Галоўнай прычынай такога становішча, канстатуе аўтар, быў самадзяржаўна-памешчыцкі лад Расіі. І, абавіраючыся на дакументы і факты, прыводзіць статыстыку — дзесяткі, а то і сотні тысяч дзесяцін зямлі належалі князям Радзівілам, Патоцкім, памешчыкам Агарковым... У той час, як дзесяць працэнтаў сялян не мелі ні адной дзесяціны. І яны вымушаны былі ісці ў парабкі. Сотні тысяч беднякоў паехалі за мяжу ў пошуках лепшай долі.

Ды і тыя сяляне, што мелі невялікія надзелы зямлі, жылі ў нястачы: непісьменнасць, няўменне правільна весці гаспадарку, залежнасць ад капрызаў прыроды нярэдка прыводзілі да галечы. Асабліва цяжкае становішча склалася ў жывёлагадоўлі. Калі сялянін і еў мяса, то толькі ў вялікія святы.

Значную частку тэрыторыі Беларусі займалі «нічыйныя» землі. Гэта былі балоты, якія царскі ўрад не

збіраўся асушаць, а сялянину без тэхнікі, у адзіночку было не пад сілу справіцца.

Шлях да свабоды, добрабыту і шчасця народа праклала Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя. Савецкая ўлада дала сялянам зямлю без усякага выкупу.

Адчуўшы сябе гаспадарамі, аб'яднаўшыся ў калектывныя гаспадаркі, сяляне выйшлі з галечы. Савецкая дзяржава дала вёсцы магутную тэхніку. Была створана вялікая сетка навуковых устаноў, дзе рыхтавалі механізатараў, аграномаў, заатэхнікаў, інжынераў для сяла, паўсюль прайшла электрыфікацыя. Усе гэтыя мерапрыемствы дазволілі сялянам адваяваць сотні тысяч дзесяцін зямлі ў балот, стварыць жывёлагадоўчыя комплексы на тысячы галоў, значна аблягчыць працу людзей.

З некалі бядняцкіх сем'яў выйшлі выдатныя кіраўнікі буйных калгасаў і саўгасаў. А побач з імі і радавыя механізатары, жывёлаводы і паляводы: Героі Сацыялістычнай Працы свінарка Сцепановіч, палявод Андрэева, трактарыст Канаплянікаў і многія іншыя. Умельні гаспадарамі правялі яны сябе. Параўнайце: некалі іх бацькі лічылі за шчасце атрымаць па дзесяць цэнтнераў жыта на круг. А цяпер і 35—40 не лічыцца рэкордам. Зямля шподра адорвае дбайных гаспадароў.

Заможна жывуць калгаснікі. З радасцю працуюць, добра адпачываюць (да іх паслуг добраўпарадкаваныя пасёлкі, культурна-бытавыя памяшканні, медыцынскія ўстановы, дамы адпачынку, санаторыі), бо адчуваюць сябе гаспадарамі на сваёй зямлі. Прымаюць гасцей, нярэдка суайчыннікаў з-за мяжы, здзіўляюць іх поспехамі і планами. Якія гэта планы, перспектывы? Аб некаторых з іх нашы чытачы даведаюцца, калі прачытаюць апошні раздзел брашуры, што называецца «Рэальнасць і планы». А ў цэлым гэта невялікая кніжка дае ўяўленне пра сённяшняе жыццё беларускіх сялян, сваякоў і землякоў тых, хто жыве на чужыне.

Н. БЯДЗЯН.

ФОРУМ ГЕОЛАГАЎ СВЕТУ

У жніўні 1984 года ў Маскве прайшла XXVII сесія Міжнароднага геалагічнага кангрэса, які сабраў больш за 6 тысяч вядучых вучоных і спецыялістаў з 112 краін усіх кантынентаў.

Урачыстае адкрыццё кангрэса адбылося ў Крамлёўскім палацы з'ездаў. На агульную думку дэлегатаў і гасцей, форум геологаў у Маскве стаў сапраўдным святам геалагічнай навукі.

Дэлегацыя Беларускай ССР была прадстаўлена 25 спецыялістамі з Інстытута геахіміі і геофізікі Акадэміі навук БССР, Упраўлення геалогіі Савета Міністраў БССР, універсітэтаў і інстытутаў рэспублікі.

Асабліваю цікавасць на кангрэсе выклікалі даклады віцэ-прэзідэнта Акадэміі навук БССР, акадэміка М. Махначы і кандыдата геолога-мінералагічных навук М. Левых аб старажытных карах выветрывання на тэрыторыі Беларусі. Грунтоўнасцю і цікавасцю вызначаўся доклад аднаго з самых вядомых беларускіх вучоных-геологаў, Старшыні Савецкай секцыі Міжнароднага саюза па вы-

вучэнню чацвярцічнага перыяду, акадэміка АН БССР Г. Гарэцкага. А сын Гаўрылы Іванавіча — Рыгор Гарэцкі, таксама акадэмік АН БССР, выступаў на гэтым кангрэсе ў сааўтарстве з немцам вучоным К. Юбітцам і польскім навукоўцам Е. Зноском. Свой калектывны доклад яны прысвяцілі міжнароднай тэктанічнай карце паўднёва-заходняга краю Усходне-Еўрапейскай платформы. Акадэмік К. Лукашоў і доктар геолога-мінералагічных навук В. Лукашаў выступілі па праблеме пошуку схаваных радовішчаў карысных выкапняў, што сёння з'яўляецца вельмі актуальным. З цікавасцю былі ўспрыняты і іншыя даклады беларускіх вучоных.

Дасягнутыя поспехі па вучэнню нетраў нашай рэспублікі дэманстраваліся на спецыяльнай выстаўцы Геа-ЭКСПО-84 і на Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі СССР.

На ўрачыстым закрыцці кангрэса Прэзідэнт яго XXVII сесіі міністр геалогіі СССР, доктар геолога-мінералагічных навук Я. Казлоўскі ад-

значыў, што Маскоўскі кангрэс застанецца важнай вехай у гісторыі геалагічных навук. Новы Прэзідэнт Міжнароднага саюза геологаў У. Хатчысан (Канада), намеснік генеральнага сакратара ААН М. Толба, а таксама вучоныя з ЗША, Аўстраліі і іншых краін далі высокую ацэнку навуковым вынікам кангрэса і выказалі падзяку савецкім калегам за высокі ўзровень яго арганізацыі.

У звароце да геологаў свету, адзінадушна прынятым на заключным пасяджэнні ўдзельнікамі XXVII сесіі Міжнароднага геалагічнага кангрэса ў Маскве, сказана: «Мы заклікаем да паліпшэння клімату ў міжнародных адносінах як у інтарэсах паспяховага развіцця геалагічных навук, так і агульнага росквіту нашай планеты. Мы заклікаем да таго, каб былі прыняты новыя міжнародныя намаганні па прадукцыі ядзернай ваіны і захаванню міру на зямлі. Мы гораха верым, што зможам служыць прыкладам салідарнасці ў барацьбе за мір ва ўсім свеце».

Валерый ЯРМОЛЕНКА.

САМАЯ БОЛЬШАЯ ЛОЖЬ XX ВЕКА

VII. ПРОДОЛЖАТЬ ВРАТЬ — ЗНАЧИТ МНОЖИТЬ ОПАСНОСТЬ

Вот уже семьдесятлетие миф о «советской угрозе» отстаивает свое право именоваться «самой большой ложью» нашего столетия. За ним нет исторической правды, но есть немалая сила кругов, оказывающих решающее влияние на внешнеполитический курс ряда западных стран.

Хозяева военно-промышленных комплексов, субсидирующие ястребиного толка «общественные» организации — вроде «Комитета по существующей опасности», «Информационного центра национальной стратегии», «Коалиции за мир с позиции силы», «Американского консервативного союза» и других, расходуют миллионы долларов на пропаганду антисоветских домыслов.

В той же роли выступают и руководители штаб-квартиры НАТО в Брюсселе. Если главнокомандующий объединенными вооруженными силами НАТО в Европе генерал Роджерс пугает общественность стран Запада «советской угрозой на суше», то закончивший свое пребывание на посту Генерального секретаря НАТО Лунс обнаруживает такую «угрозу на море». Натовские органы пропаганды уже давно пустили распространение подобных домыслов на конвейер.

Активно выражают «озабоченность» «советской угрозой» представители крайне правого крыла консервативных партий Западной Европы и Японии, откровенные реакционеры в верхушке американского профобъединения АФТ — КПП, диктаторские и расистские режимы в Азии, Африке и Латинской Америке. Распространяемые ими измышления охотно заимствуются крупнейшими газетными концернами Запада, телевизионными корпорациями, радиовещанием.

Когда черту нужно, он священное писание будет цитировать, сказал в свое время один великий писатель. Ссылки на библию при фальсификации фактов, исторических и современных, искаженное толкование высказываний классиков марксизма-ленинизма и современных деятелей Советского государства стали в США весьма распространенным делом. Делаящим ставку на «первый удар» очень важно постараться доказать недоказуемое — невозможность Соединенным Штатам мирно ужиться на од-

ной планете с Советским Союзом, стремление СССР завоевать земной шар силой оружия во имя его «социализации».

Но это старая ложь, ложь на искусственных ногах. Ибо еще Фридрих Энгельс разъяснял как самым горячим, так и самым пугливым: «...победоносный пролетариат не может никакому чужому народу навязывать никакого осчастливления, не подрывая этим своей собственной победы».

Вскоре после победы Великой Октябрьской социалистической революции один из ближайших соратников В. И. Ленина народный комиссар по иностранным делам Г. Чичерин на заседании Всесоюзного Центрального Исполнительного Комитета (ВЦИК) в июне 1920 года так определял суть важнейшего принципа советской внешней политики: «Мы не несем ни своего строя, ни своей власти на штыках... Наш лозунг был и остается один и тот же: мирное сосуществование с другими государствами, каковы бы они ни были».

Основатель Советского государства В. И. Ленин решительно выступал против военного решения противоречий различных общественных систем. Это ему принадлежат исторические слова: «Окончание войн, мир между народами, прекращение грабежей и насилий — именно наш идеал...»

Коммунистическая партия Советского Союза и Советское правительство неизменно следуют этому ленинскому положению. Такой вывод неизбежен при честном, объективном анализе последовательной и миролюбивой практической политики СССР. При анализе важнейших партийных документов, на которые опирается практическая политика, в частности — решений съездов КПСС. При простом знакомстве с Конституцией СССР, содержащей, между прочим, все десять принципов межгосударственных отношений, признанных основополагающими. Заключительным актом всеобщеприемлемого совещания. И содержащей — в качестве важнейших государственных законов! — такие положения: «В СССР пропаганда войны запрещается... Интернациональный долг гражданина СССР — содействовать развитию дружбы и сотрудничества с народами

других стран, поддержанию и укреплению всеобщего мира».

Руководители Советского государства, как и руководители Советских Вооруженных Сил, в отличие от деятелей нынешней администрации США и Пентагона, постоянно подчеркивают нежелание подходить к соревнованию двух систем с воинственными мерками. Они отмечают, что укрепление оборонного потенциала СССР осуществляется исключительно из стремления обеспечить советскому народу возможность мирного труда, охладить горячие головы воинствующих авантюристов.

«Мы были и остаемся убежденными сторонниками того, чтобы остановить и повернуть вспять гонку вооружений. На это нацелен весь комплекс предложений, с которыми выступает Советский Союз», — заметил в своем ответе (апрель 1984 года) на обращение руководящих деятелей Социал-демократической партии Германии Константин Черненко. Вот эти предложения: заморозить незамедлительно все ядерные арсеналы, ограничить и существенно сократить стратегические вооружения; радикально понизить уровень ядерного противостояния в Европе; предотвратить милитаризацию космоса; уничтожить химическое оружие; договориться об определенных нормах, которыми подчинялись бы отношения между державами, располагающими ядерным оружием.

Домыслы о «советской военной угрозе» всегда были и остаются сегодня самой низкопробной ложью. Не досушей — умысленной, скрупулезно рассчитанной. Неизменно направленной на подрыв отношений мира, доверия и сотрудничества между государствами. И поэтому — всегда опасной.

Но в современной сложной, заметно обострившейся международной обстановке (в том, что она оказалась именно таковой, ложь о «советской угрозе», повторяемая изо дня в день, несомненно повинна не в последнюю очередь) цена этой дополнительной опасности резко возрастает.

Ибо речь идет не просто о цене новых гор оружия, новых туров гонки вооружений. Но возможно — о цене роковой ошибки, рокового просчета.

Александр ЕФРЕМОВ,
доктор исторических наук.

Ужо стала традыцыяй, калі моладзь, збіраючыся разам, наладжвае паходы па месцах баявой славы, праходзіць дарогамі Вялікай Айчыннай вайны. Нядаўна такую вандроўку арганізавалі мотаспартсмены прафесійна-тэхнічных вучылішчаў Мінска. Тысячу кіламетраў прайшлі яны па месцах баёў адной з дывізій, якая вызваляла Беларусь ад фашыстаў.

НА ЗДЫМКУ: удзельнікі мотарабегу перад стартам у Фота У. ГШУБЫ. Мінску.

WHO LIBERATED EUROPE?

From the summer of 1944 on, the Soviet army, while chasing and smashing the Nazi aggressors, launched combat operations on the territory of some European countries. The offensive involved close on seven million Soviet fighting men. They totally or partially liberated the territory of eleven European countries with an aggregate population of 113 million.

Looking back at the events of forty years ago, bourgeois propaganda is trying to ascribe expansionist and land-grabbing ambitions to the Soviet Union, and accuse it of having "exported revolution".

An American historian, Q. Howe, without bothering to study the general democratic character of the national liberation struggles of the peoples, claimed, for example, that the Soviet Army had used all of its forces, military equipment and material resources to establish Soviet rule in Poland, Austria, and Czechoslovakia.

His British colleague, A. Seaton, alleged that the Soviet Army's advance to the West had enabled Stalin to impose a communist regime on Eastern Europe.

To begin with, the export of revolution is fundamentally alien to Marxism-Leninism. Vladimir Lenin pointed out: "Revolutions are not made to order, they cannot be timed for any particular moment; they mature in a process of historical development and break out at a moment determined by a whole complex of international and external causes".

The Soviet Union's policy in respect to the Nazi-enslaved nations was stated clearly and unequivocally right after Nazi Germany's perfidious attack on the USSR and was consistently pursued by the Soviet military authorities in the liberated countries.

As early as November 1941, the Soviet Government declared:

"We do not have, nor can we have such war purposes as imposing our will and our regime on the Slav and other subjugated peoples of Europe, waiting for us to help them. Our object is to aid those peoples in their liberation struggles against Hitler's tyranny and leave them quite free later on to settle things on their soil as they may choose".

The Soviet Government's statement of April 2, 1944, in connection with the Soviet Army's entry into Romanian territory, reaffirmed:

"The Soviet Government declares that it does not intend to acquire any portion of Romanian territory or change the existing social order of Romania, and that the advance of the Soviet forces into Romania is dictated solely by the military necessity and the continued resistance of the enemy forces". Similar guarantees were given when Soviet forces entered the territory of other states.

Finally, the popular democratic revolutions in the countries the Soviet Army was liberating had been prepared by their internal development. Suffice it to say that by the summer of 1944 the people's liberation war of Yugoslavia, which had begun after Germany's attack on the USSR, as well as the Resistance movement of the peoples of Poland, Czechoslovakia, Greece, France, Bulgaria, Albania, and Italy involved over 2.2 million people. The peoples being liberated by the Soviet Army gained full freedom to choose whatever social and economic system they wanted to have and, availing themselves of that opportunity, created the political system of society they wished. That is how a true system of popular government was established in Poland in the shape of the Krajowa Rada Narodowa. Subsequently, it set up a Polish Committee established in Poland in the shape of provisional executive authority, on Poland's territory cleared of the invaders.

The Slovak and Prague Uprisings were outstanding events in the life of the Czechoslovak people. A government of the National Front was formed in that country. In 1948 (the Soviet forces were pulled out of Czechoslovakia at the end of 1945), the wor-

king people of Czechoslovakia averted an attempt by the bourgeoisie to topple the popular democratic system which had been established.

The sustained people's liberation struggle in Yugoslavia ended up in establishing popular government in that country, although no Soviet troops stayed on in it after the fascists had been routed.

The Fatherland front of Bulgaria came to power following an armed uprising.

In Romania, the people, taking advantage of the favorable situation consequent upon the defeat of the Nazis by the Soviet forces, brought down the reactionary Rădescu government which had come to power after the abolition of the fascist regime in that country. Starting from March 6, 1945, Romania was run by a popular democratic government of Petru Groza. She had chosen a system of people's democracy.

In Hungary, it was the National Independence Front that played the decisive role in her political self-determination in the closing stages of the war. Its platform had been approved and adopted at mass meetings of working people.

There were no revolutions, in spite of Soviet military presence, in the countries which had no internal conditions for a restructuring of public life. None, for example, in Austria, Norway, Finland, Denmark, Iran, although Soviet military units and formations stayed on in some of those countries for quite a long time (up to several years).

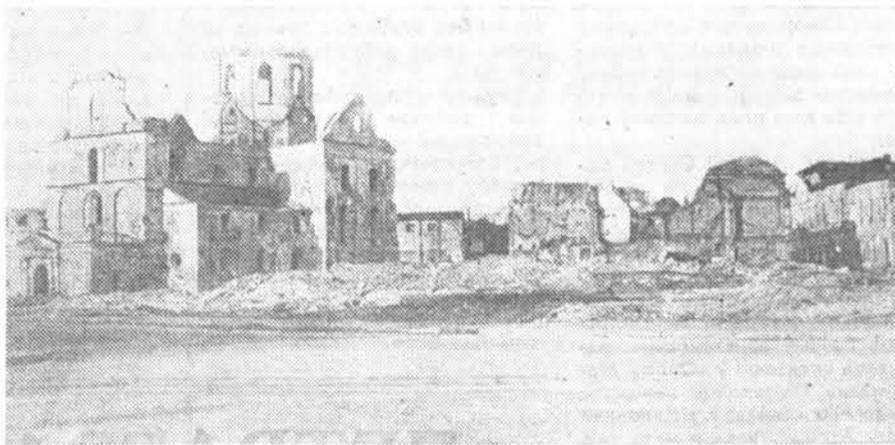
Revolutionary changes did take place, however, in Albania where there had been no Soviet troops at all.

That is to say that it was the peoples themselves who settled their destinies. Many of them eventually arrived at a socialist system of government through that of people's democracy.

This is the truth of history. The emergence of socialist states and of the world system of socialism was a natural outcome of social development, an upshot of the hard struggle of the working class and all other sections of the working people over the years for their social and national liberation. The Soviet Union and its Armed Forces, as Klement Gottwald aptly remarked, had done "the hardest part of the job by crushing the invaders" and so creating favorable conditions for the subsequent victory of the democratic forces.

Western publications on the history of war are still quite voluble about the "liberating mission" of the U.S. and British armies. It may be recalled that their forces entered the territory of France, Italy, Belgium, the Netherlands, Luxemburg, Greece, and later on, Germany in the closing stages of the war. The mission of the British and American forces was fundamentally different by its social and political character from the liberating mission of the Soviet Army. American and British occupation authorities, breaking the allied agreements, applied whatever measures they could to arrest the development of the liberating revolutionary democratic process in Europe. In particular, they restrained the combat operations of the forces of the Resistance Movement, hounding communist and obstructing all democratic change. Having studied the problem, the prominent American scholar, Victor Perlo, concluded that they had entered Greece, France, Belgium, Holland, Norway and Italy... and put in power the political leaders and capitalists, back from exile, alongside the traitors to the people.

Professor VASILY SEKISTOV,
Doctor of History, and
OLEG ALEXANDROV, Ph. D.
(History)

On June 29, 1944 the troops of the 2nd Byelorussian Front crossed the Dnieper and Liberated Mogilev. The city was almost completely destroyed by the fascists. Now, after forty years, Mogilev is one of the biggest industrial centres of our republic. On photos: Mogilev just after liberation and today. Photos by N. ZHELUDOVICH.

WORLD YOUTH FESTIVAL

An interview given by VIKTOR MISHIN, Chairman of the Soviet Preparatory Committee for the 12th World Youth Festival, First Secretary of the Komsomol Central Committee.

QUESTION: How did the world's youth react to the Soviet Komsomol's decision to hold the 12th World Youth Festival in Moscow next summer?

ANSWER: Our initiative was discussed by the International Preparatory Committee (IPC) at its first session held last February in Cuba. It should be noted that the session drew more participants than any previous session of the IPC: representatives of 186 youth and student organizations and antiwar associations from 92 countries took part in it. They unanimously supported the Soviet Komsomol's proposal.

Q: Preparations for the festival are taking place in a complicated international situation which is different from that of the 1970s when the 11th World Youth Festival was held in Havana. How does it relate to the preparatory work?

A: Indeed, the last few years have seen a sharp escalation of the policy of the most aggressive forces of American imperialism which is seeking to achieve world domination.

This makes it particularly important for all peace forces to strengthen their unity. The experience of holding world youth festivals confirms that preparations for the festival can and must be conducted so as to make cooperation between young communists, revolutionary democrats, socialists and socialdemocrats, liberals, centrists, religious youth and all who cherish the cause of peace as fruitful and constructive as possible.

Q: Could you name some of the members of the Soviet Preparatory Committee?

A: The Committee includes workers and collective farmers, scientists, artistic intellectuals and prominent statesmen and public leaders. Here are some names: P. Ratnikov, an assembly filter at the Urals Heavy Engineering Plant and the Leninist Komsomol Prize winner; L. Hu-

menyuk, a Ukrainian collective farm worker and member of the Supreme Soviet of the USSR; N. Rashidova, a student of the Central Asian Institute of Pediatrics; A. Mikhalechenko, ballet dancer with the Bolshoi Theater Company and winner of the Leninist Komsomol Prize; S. Savitskaya, Soviet woman cosmonaut and Hero of the Soviet Union; A. Karpov, world chess champion; P. Elyutin, Soviet education minister, etc.

Q: What are the results of the second meeting of the IPC?

A: The meeting took place in Sofia last April. Representatives of international, regional and national organizations of youth and students from 113 countries took a final decision there to hold the festival on July 27 to August 3, 1985. The participants in the session set up a temporary working group which will function as a consultative body during preparations for the festival. Following the traditional practice, the meeting decided to set up an international solidarity fund for the festival and the festival movement.

The Moscow festival is expected to give a strong impetus to joint actions of many young people and students, regardless of their political and philosophical persuasion and religious and racial affiliation, for peace, against the imperialist policy of aggression and war and for the rights of the younger generation.

Q: What kind of a political program will the festival adopt?

A: Discussing the festival's program the IPC emphasized that it must reflect the noble objectives of the festival's motto "For Anti-Imperialist Solidarity, Peace and Friendship!"

During the festival young people will take part in actions dedicated to the 40th anniversary of the victory over German nazism and Japanese militarism. Other mass antiwar and anti-imperialist actions are being planned for the festival.

[Заканчэнне. Пачатак у № 34].

ЭПІЛОГ

Фэе з пустымі гардэробамі першага паверха, вузкая лэвіца і прасторная зала буйфета і фэе на другім паверсе былога «Дворянского собрания» запаўняліся людзьмі. Упершыню гэты фэшэбельны палац, урачыстая зала ўбачылі такі на той жа хіба што паць месяцаў назад.

Пра гэта падумаў Сяргей Багуновіч, праходзячы па цёмнаватых фэе ўздоўж залы. Ён прыгадаў публіку, якую бачыў тут перад вайной, калі, будучы студэнтам, нярэдка ехаў з Пецярбурга не ў Мінск, а сюды, у Маскву, да цёткі — сястры маці, і лічыў абавязковым паслухаць спектаклі ў «Оперы Мамантава» і наведваць канцэрты замежных спевакоў у Калоннай зале. Атрымоўвалася некалькі так, што ў Піцеры ён наведваўся ў оперу, на канцэрты радзей, чым у Маскве; там ён быў заняты вучобай, а сюды прыязджаў у госці, на канікулы. У яго тады кружылася галава ад дамскіх тэатральных плаццяў, ад французскіх духоў, генеральскіх і афіцэрскіх пагонаў, аксельбантаў, эпалетаў.

Цяпер ён іранічна пасміхнуўся з таго свайго юнацкага захаплення мішурой класа, што дажываў апошняй гады.

Наколькі бліжэй яму вось гэтыя людзі ў тужурках, простых паліто, шынялях, сялянскіх кажухах.

Асабняк — адчувалася — спрабавалі нагрэць, але ўсё роўна было холадна: настыві за зіму, калі ахладжалі кожны фунт вугалю, палена дрэў.

За няпоўны тыдзень, як ён у Маскве, Сяргей Валянцінавіч даведаўся, якой жорсткай была барацьба паміж Леніным і «левымі» за падпісанне мірнага дагавора. Толькі ўчора перад імі, курсантамі, выступіў Крыленка і расказаў, як гэтая барацьба ўспыхнула з новай сілай на Сёмым з'ездзе бальшавіцкай партыі, што адбыўся тыдзень назад у Петраградзе.

Апананты гэтак жа, як большасць чырвонаармейцаў, у шыне, толькі шынель у яго быў новы, непрыцэртны яшчэ да цела, і ў новыя боты, занадта добрыя і моцныя ў параўнанні з тым, што паступалі на фронт, у фуражцы з чырвонай зоркай над казырком, Багуновіч хадзіў у нагоўпе, і ніхто, безумоўна, не здагадаўся, што ў яго зусім іншая місія, чым у кожнага з дэлегатаў. Мацяючы ў кішэні шыняля ручку нагана, ён узіраўся ў твары людзей, запамінаў іх.

У той жа вечар, пасля бурнай размовы з Кручэўскім, бацька, згадзіўшыся з яго рашэннем і пераканаўшы маці, пасварыўшыся з Лёляй, якая завяла, што паедзе з братам, дамовіўся з чыгуначнікамі, і ён, былы камандзір палка, адзеты ў чыгуначную форму, сеў кандуктарам з ліхтаром у руках на плячоўку апошняга вагона. Перад адыходам таварнага састава на Оршу побач з ім прымасціўся нямецкі салдат. Гэта ўпачатку занепакоіла Багуновіча — такое суседства не было прадугледжана. Але ноч была ветраная, званая, за апошнім вагонам круціўся снежны смерч, іх прадзьмувала да касцей, засыпала снегам. Багуновічу чыгуначнікі не пашкадавалі доўгага, да пята, кажуха, ён абуюся ў бацькавыя паляўнічыя валенкі. А пра немца яго начальства не надта паклапацілася: боты і футравае душагрэйка пад шынялем. Вартавы акачаней у першую ж гадзіну так, што адважыўся сарваць стоп-кран, пагразіў Багуновічу пальцам — глядзі, маўляў, адказвай за ўсё! — і пабег да паравоза. Засталася адна задача: не прыехаць у Оршу, дзе можа быць строгая праверка (чыгуначнікі казалі, што «лінія міру» — дэмаркацыйная, на вайсковай мове, — раздзяліла Оршу папалам), і не сысці занадта далёка ад Оршы. Яму пашанцавала: пад раніцу доўга стаялі на нейкай станцыі; калі з'явіліся мясцовыя чыгуначнікі, ён даведаўся, што да Оршы ўсяго пят-

наццаць вёрст. Якраз тое, што трэба — ні блізка, ні далёка. Ён тут жа сігануў за пакгауз, адкуль, пакуль былі яшчэ прыцемкі, падаўся да бліжэйшага лесу, што цягнуў за вярсту. Выменяўшы пазней у той дзень у вёсцы кажух на лягчэйшую напратку — сялянскую світку, ён без асаблівых прыгод за двое сутак дабраўся за Смаленска.

Шукаючы прытулак у горадзе, забітым разрозненымі вайсковымі часцямі і бежанцамі, Багуновіч, на шчасце сваё, сустрэў камандзіра батальёна з Петраградскага палка — таго самага Сцяпана Гарчакова, што вучыўся на дзяка. Гарчакоў павеў яго да Чарназёмава. Камандзір палка вельмі ўзрадаваўся з'яўленню свайго калегі — су-

цыянер, што пралеў сюды, каб зрабіць правакацыю? Але ім было сказана: у палітычныя дыскусіі не ўступаць. Для яго армейская дысцыпліна — закон. Аднак не вытрымаў — узлава на спытаў у інтэлігента:

— А вы, пан, ваявалі?

Інтэлігент абурыўся:

— Я вам не пан! Я член ЦК левых эсэраў...

— Яно і відно, — ужо лагодна, без злосці, адзначыў Сяргей і засмяяўся. Следам за ім засмяяліся пацэвія сяляне. Член ЦК кінуўся ўбок, застагнаўшы:

— Божа мой! Божа мой! Гэтыя людзі не разумеюць, на што ідуць.

Задаволены сабой і сялянамі, Багуновіч з удзячнасцю падумаў пра іншага эсэра — Назара

— Вы, вы. Вы ваявалі? — спытаў Ленін.

Сяргей адказаў па-французску: няхай чую афіцэр саюзнай арміі!

— З восені чатырнацатага і да...

— Вы — афіцэр? — Ленін спытаў па-руску, без здзіўлення, спакойна; здзіўліліся чужаземцы, гэта было відно па выразу іх твараў.

— Камандаваў ротай. Пасля рэвалюцыі мяне выбралі камандзірам палка. Мой полк разгромлены восемнацатага лютага...

— Значыцца, вы — за мір? — па-французску спытаў Ленін.

— Занадта многа, таварыш Ленін, я пахаваў дарагіх мне людзей, каб быць за вайну. Мне здавалася, я патану ў кры-

Іван ШАМЯКІН

ПЕТРАГРАД — БРЭСТ

УРЫЎКІ З РАМАНА

седа. Абнаў усе роўна што сына. Абагрэў. Распытаў, якой дарогай Сяргей адступаў. Расказаў пра свой полк. Багуновіч перажыў нелёгкія хвіліны, даведаўшыся, што Чарназёмаў, хоць і з немалымі стратамі, але арганізавана, з усёй артылерыяй і абозам, вывёў полк, наносычы немцам контрудары на працягу ўсяго адступлення, аж накуль не падпісалі мір. Вельмі балюча было: нейкі каваль здолеў уратаваць полк ад разгрому, людзей ад смерці, а ён... У чым жа справа? Не дарос да камандавання палком? Не. Побач быў Пастушэнка. Яны разам думалі... І, аднак, усё роўна балела сэрца. Думаў, што не знайшоў ён таго рашэння, якое, магчыма, уратавала б... Міру, салдат, што засталіся ў брацкай магіле, ды і тых, каго пагналі ў нямецкі палон, у рабства.

Чарназёмаў прадставіў яго Мяснікову, даўшы найлепшую рэкамендацыю. На другі ж дзень яго паслалі ў Маскву на толькі што створаныя курсы камсаставу Чырвонай Арміі. І вось тыдзень ён вучыцца і... вучыць. Вучыцца разумець законы рэвалюцыі, палітыку Савецкай улады. Вучыць курсантаў-рабочых вайскавай справе, умению валодаць зброяй. Тактыку чытае генерал Самойла. Ён расказаў ім, як вяліся перагаворы ў Брэсце. У той жа вечар, застаўшыся дзневальным, Багуновіч зняў у чырвоным кутку партрэт Троцкага, што вісеў побач з партрэтам Леніна. Камісар курсаў, стары бальшавік, былы катаржанін Сізоў, і курсанты зрабілі выгляд, што не заўважылі знікнення аднаго партрэта. А ўчора будучым камандзірам далі першую баявую задачу: ахоўваць Чацвёрты з'езд Саветаў.

Багуновіч верыў у лёс, таму быў глыбока ўсхваляваны, што яму накіравана ахоўваць з'езд, які ратыфікуе мірны дагавор. Яшчэ ўчора, калі яны атрымалі гэтае заданне, яго моцна ўзрушыла думка, што, ахоўваючы з'езд ад правакацый контррэвалюцыі, ён будзе ахоўваць Леніна. Доўга не засыпаў мінулыя ночы, уяўляючы Леніна. Ах, каб яго паставілі на самы галоўны пост! Быў крыху расчараваны, калі атрымаў раніцою такое праявінае заданне — хадзіць сярод дэлегатаў, сачыць і дзейнічаць толькі ў выпадку правакацый.

Багуновіч заглянуў у буфет. Каля пустых стоек было гэтак жа мнагалюдна, як некалі ў часе антрактаў. Але тады пілі і елі, а цяпер спрачаліся ці гаварылі пра вясну, пра сябу.

У далёкім куце нейкі інтэлігент даводзіў сялянам, што мірны дагавор — кабала, што кантрыбуцыя разорыць сялянства. Барадатыя дзядзькі слухалі моўчкі, пачынаў.

Багуновіч падумаў: агітуе, гад, супраць міру! Што рабіць у такім выпадку яму? А калі гэта і ёсць той контррэвалю-

Бульбу. Дзе ён? Ці прыжыўся ў партызан? Напэўна, прыжыўся, гэта яго стыхія.

Зноў прайшоў па фэе ў бок сцэны, дзе дзязьжылі двое чэкістаў, з якімі яго пазнаёмілі. І тут яго ўвагу прыцягнула група людзей. Іх было чацвёрта, яны стаялі каля дзвярэй, што вялі на сцэну. Уласна кажучы, яго пільнасць узрушыў афіцэр у форме капітана французскай арміі. «А гэты як трапіў сюды?»

Ніхто не гаварыў, што на з'ездзе могуць быць чужаземцы. Побач з капітанам стаяў высокі чалавек у палінялым футры, таксама па выглядзе і адзенні не рускі.

Спіноў да Багуновіча стаяў невысокі каржакаваты чалавек у кепцы, у асеннім паліто з плюшавым каўнерыкам.

Багуновіч пачуў, як ён сказаў па-французску, грасіруючы больш, чым таго патрабавала мова:

— Не. Я не баюся. Я не скрываю: на партыйным з'ездзе была больш сур'ёзная апазіцыя, аднак дзве трэці дэлегатаў з'езда прагаласавалі за мір. Зараз я паднімуся на трыбуну — і мірны дагавор будзе ратыфікаваны. Можце, панове, пісаць дэпешы панам Вільсану і Клемансо. Для іх гэта будзе горкая пілюла.

Чалавек у футры засмяяўся і нешта сказаў па-англійску, чалавек у паліто таксама адказаў яму па-англійску.

Багуновіч, пачуўшы такую размову, не мог не падысці бліжэй. Хто так упэўнена гаворыць?

У гэты міг чалавек у паліто ступіў убок, павярнуўся, і Багуновіч не адразу паверыў сваім вачам: Ленін! Няўжо Ленін? Ды ён жа! Ён! Усё такое ж, як на партрэтах... лоб, бародка... Ды і словы... Ніхто іншы так упэўнена казаць не мог! Па-французску... Сяргей адчуў і шчасце, і разгубленасць. Адбылося тое, пра што ён марыў у бяссонную ноч: ён побач з Леніным! Ленін ходзіць так проста па фэе? Размаўляе з нейкімі чужаземцамі? Што ж у такой сітуацыі рабіць яму? Трэба ж ахоўваць з'езд, Леніна. Як ахоўваць? Як мала ім далі інструкцыя!

А Ленін, між тым, зноў сказаў па-французску:

— Толькі інтэлігенты, адарванія ад народа, як нашы «левыя», могуць не бачыць, што рабочыя, сяляне, салдаты... былыя салдаты — іх на з'ездзе большасць — усе за мір. Адзін з нашых «левых» сказаў: «Ленін аддае прастранства, каб выйграць час». Гэта адзінае разумнае, што казалі людзі фразы. Так, мы адступаем, каб выйграць час, бо мы не сумняваемся: час працуе на нас.

Ленін павярнуўся, як бы шукаючы некага вачамі, і раптам звярнуўся да Багуновіча:

— Вот вы, таварыш...

— Я? — разгубіўся Сяргей, азірнуўшыся: хто за ім?

ві... Мы, франтавікі, захлыналіся...

Ленін схіліў галаву, як у хвіліну жалобы, памаяўчаў, маўчаннем гэтым выказваючы спачуванне.

Сяргей падумаў пра Міру, і спазма болю сціснула сэрца, горла. Спалохаўся, што калі Ленін спытае пра тых, каго ён пахаваў, то ён не здолее адказаць. Слэзы — не ганьба. І аднак не да твару яму, баявому афіцэру, перад... не, не перад Леніным, Ленін разумее! — перад чужаземцамі выяўляць сваю слабасць.

Ды Ленін як бы пачуў яго стан, можа, прачытаў у вачах, бо углядаўся пранікліва, ласкава. Скажаў чужаземцам:

— Вот, пан Робінс, грамадзянін Садуль, вам адказ ад імя інтэлігенцыі... афіцэраў, якімі нас, бальшавікоў, палюхаюць... перадавых афіцэраў... народных, — і павярнуўся да Багуновіча, працягнуў руку, сказаў па-руску: — Дзякую вам, таварыш, за падтрымку ў маёй спрэчцы з апанентамі. Вельмі важна мець ваш голас за мір.

Капітан Садуль запрасіў Багуновіча сесці з імі ў ложу.

— Памажыце нам у перакладзе. З нашым веданнем рускай мовы нам немагчыма будзе зразумець усё нюансы палітычнай дыскусіі.

Сяргей на момант разгубіўся: мае ён права прыняць такое запрашэнне? Пасля вырашыў, што з ложы ён будзе хараша бачыць увесь партэр: назіраць за дэлегатамі, тым больш што якраз пад гэтай лажай сядуць праціўнікі Леніна — эсэры, меншавікі.

Пасля ленінскай падзякі, поціску рукі Багуновіч быў пасабліваму ўзрушаны.

Зала ўзарвалася авацыяй на прапанову Сярдлова выбраць Леніна ганаровым старшынёй з'езда. Дзевяць дзесятых людзей падняліся ў адным парыве, вітаючы правадыра. Не падняліся толькі тыя, што сядзелі пад самай іх лажай, кучка інтэлігентаў. А капіталіст Робінс і сацыяліст Садуль таксама ўсталі і гучна пляскалі ў далоні.

Багуновіч у душы падзякаваў чужаземцам: калі нават яны зрабілі гэта з-за сваёй выхаванасці, у знак добрага тону, усё роўна гэта хараша. І ён адчуў пагарду да тых рускіх, што не падняліся разам з усёй залай.

Даклад Леніна захапіў з першых хвілін, Багуновіч слухаў, стаіўшы дыханне. Можна, Садуль убачыў, з якой прагнасцю ён слухае, таму не звяртаўся за перакладам. Праўда, у нейкі міг у Сяргея з'явілася апасенне: а ці не залішне заглыбленае? Ці разумеюць яго рабочыя, непісьменныя сяляне?

Угледзеўся ў твары дэлегатаў. Ды не, ні на адным нямаццю неразумення, усе слухаюць гэтак жа, як ён, нават тыя, што не віталі Леніна.

Глыбока, па-філасофску глыбока, але ў той жа час здзіўля-

юча проста, шчыра, да бяблітаснасці шчыра і адкрыта:

— Мне здаецца, што галоўнай крыніцай рознагалоссяў у асяроддзі савецкіх партый па даным пытанні з'яўляецца іменна тое, што некаторыя занадта паддаюцца пачуццю законнага і справядлівага абурэння па поваду паражэння Савецкай рэспублікі імперыялізмам, занадта паддаюцца часам роспачы і, замест таго, каб улчыць гістарычныя ўмовы развіцця рэвалюцыі, як яны склаліся перад цяперашнім мірам і як яны рысуюцца нам пасля міру, замест гэтага спрабуюць адказаць адносна тактыкі рэвалюцыі на аснове непасрэднага пачуцця.

Так мог сказаць толькі чалавек, які ведае і разумее сваіх апанентаў.

Перыяды рэвалюцыі, іх здзіўляючыя дакладныя характарыстыкі: трыумфальнае шэсце... паражэнне... Нічога падобнага па гісторыі рэвалюцыі, у якой сам удзельнічаў, Багуновіч дагэткуль не чытаў, не чуў; у расказах Міры ўсё было спрощчана, таму ў яго нярэдка з'яўляўся пратэст, і яны спрачаліся.

Але, Ленін выдатна разумее псіхалогію сваіх праціўнікаў. Аднак ён не проста канстатуе іх погляды. Ён адкрыў па іх «артылерыйскі агонь».

— І вопыт гісторыі гаворыць нам, што заўсёды, ва ўсіх рэвалюцыях, — на працягу такога перыяду, калі рэвалюцыя перажывала круты пералом і пераход ад хуткіх перамог да перыяду цяжкіх паражэнняў, — надыходзіў перыяд псеўдарэвалюцыйнай фразы, якая заўсёды прыносіла найвялікшую шкоду развіццю рэвалюцыі.

Уласныя думкі і абавязак сачыць за залай заміналі Багуновічу слухаць з той увагай, з якой нельга не слухаць выступленне, што так ярка асвятляла ўсё, да чаго ён дабраўся ў чорную ноч, у ранішніх прыцемках, а калі і ўдзень, то ў бездарожжы — як ішоў да Смаленска: па заснежаным полі, па лесе.

— ...Трэба ўмець зразумець, што, толькі прымаючы пад увагу змяненні суадносін класавых сувязей адной дзяржавы з другой, можна ўстанавіць заведана, што мы не можам прыняць бой зараз; мы павінны лічыцца з гэтым, сказаць сабе: якой бы ні была перадышка, якім бы ні быў нетрывалым, якім бы ні быў кароткім, цяжкім і зняважлівым мір, ён лепш, чым вайна, бо ён дае магчымасць уздыгнуць народным масам...

— Як гэта правільна! — вырвалася ў Багуновіча.

Садуль пераклаў яго выгук на французскую — для Робінса. Той загадкава пасміхнуўся і спытаў:

— Вы бальшавік?

— Не, я беспартыйны.

— Многа ў рускай арміі такіх афіцэраў?

— Той арміі, якую вы маеце на ўвазе, ужо няма... Але я хачу быць афіцэрам новай арміі.

Садуль здзіўлена сказаў:

— О!

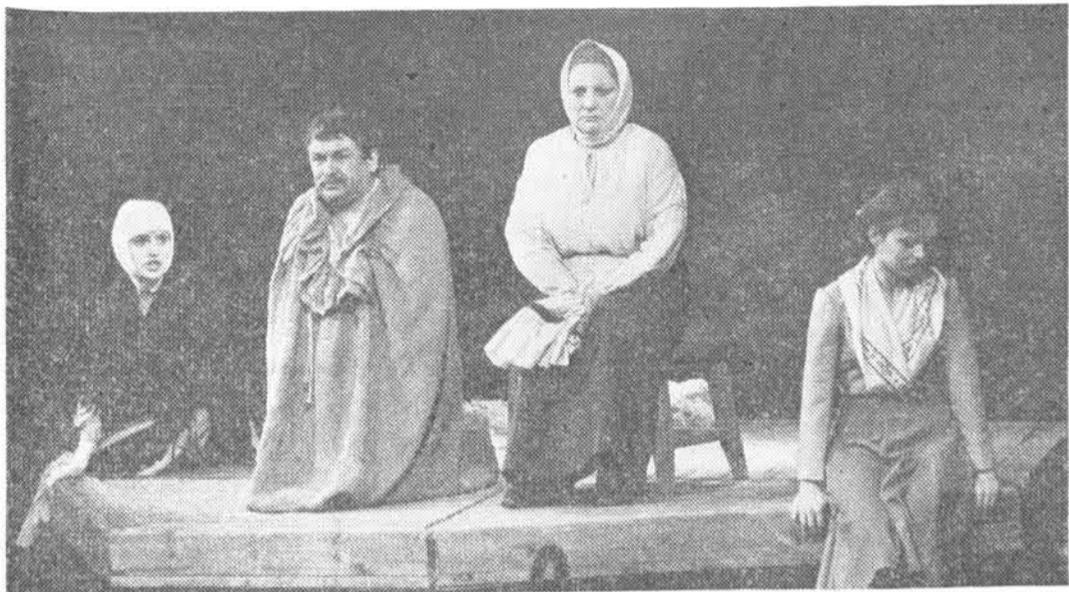
Але і яму, як і Багуновічу, не хацелася прапусціць нешта з ленінскага даклада.

Яны зноў услухаліся ў голас, што запаўняў вялікую залу, у голас, нібыта знешне спакойны, але надзвычай багаты на адценні, на ўнутраны пафас і натуральны, не сыграны, драматызм.

— Так, наш народ павінен перанесці найвялікшы цяжар, які ён узваліў на сябе, але народ, які змог стварыць Савецкую ўладу, не можа загінуць.

І такая была сіла, такая ўпэўненасць у гэтым «не можа загінуць», што Багуновіч раптам адчуў зусім новы, не перажыты дагэткуль, гонар ад таго, што ў яго ёсць права назваць сябе сынам гэтага народа, — такую радасць, ад якой адхлынула хваля яго смутку.

Ён быў цалкам у палоне слоў Чалавека, што стаяў на трыбуне. Ён удыхаў гэтыя словы, як лясное паветра. І думаў пра тое, што дарога ў Маскву прывяла яго да Леніна. Цяпер ён пойдзе толькі па гэтай дарозе. І гэта назавуць. На ўсё жыццё.

Сёння многія савецкія дзеячы мастацтва прысвячаюць свае работы 40-годдзю Перамогі над гітлераўскай Германіяй: пісьменнікі прапаноўваюць чытачам новыя кнігі, кінематаграфісты здымаюць фільмы, мастакі пішуць карціны... У Дзяржаўным тэатры музычнай камедыі БССР — прэм'ера спектакля «Судны час», у аснову якога пакладзена п'еса А. Макаёнка «Трыбунал». Дзея адбываецца ў беларускай

вёсцы ў час мінулай вайны, на сцэне ўваскрэшаюцца старонкі гераічнай, а часта і трагічнай барацьбы сялян з фашысцкімі акупантамі. Аўтар музыкі Р. Сурус, лібрэта — А. Макаёнка і А. Вольскага. Ажыццэвіў пастаноўку Б. Утораў. НА ЗДЫМКУ: сцэна са спектакля «Судны час».

Фота У. КРУКА.

РУПЛІВЫ ЗЫРАЛЬНІК

ДА 150-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ АЛЯКСАНДРА ЕЛЬСКАГА

Старадаўняя брама, не новы, але дагледжаны і ўтульны драўляны дом надоўга заставаліся ў памяці прыездных. А наведваліся сюды ў другой палове XIX стагоддзя нярэдка, прыезджалі адсюль і з пэўнай мэтай. На пачатку верасня 1891 года падарожнік Ян Ілгоўскі ў сваім нарысе «З экскурсіі на Беларусь» пісаў: «З Гомельшчыны я пераехаў неўзабаве ў бок Ігумена, да нашага заслужанага знаўцы Міншчыны і публіцыста Аляксандра Ельскага. У маёнтку Замосце, пад гасцінай страхой гаспадары, які адчувае ўсё высакароднае і прыгожае, спачувае кожнай добрай справе або пошуку праўды, я атрымаў вялікую магчымасць заняцца сваімі навуковымі росшукамі».

Так, менавіта дапытлівасць — часцей, вядома, пазнаваўча — даследчыцкая — вяла да сядзібы вядомага беларусіста Аляксандра Ельскага розных людзей, далёкіх і блізкіх. Іх прывабліваў багаты краязнаўчы музей, у якім было амаль дваццаць тысяч старых і рэдкіх рукапісаў, помнікаў беларускага пісьменства, больш за тысячу карцін, гравюр, малюнкаў, эскізаў (сярод іх арыгіналы Рамбрана, Чаховіча, Смуглевіча, Бакіярэлі, Дамеля), шмат іншых экспанатаў — памятак гісторыі палітычнага і культурнага жыцця Беларусі, каля сямі тысяч кніг.

Рупліва сабраныя і захаваныя Ельскім матэрыялы былі карысныя для гісторыкаў, этнографістаў, фалькларыстаў, літаратуразнаўцаў, пісьменнікаў, краязнаўцаў. У зборах

музея каштоўныя звесткі чэрпалі як асобныя тагачасныя прызнаныя ў навуцы аўтарытэты, так і Кракаўская акадэмія, Музей Румянцава ў Маскве, Маскоўскае этнаграфічнае таварыства, Асалінаўм. У кнізе наведвальнікаў музея меліся запісы на рускай, французскай, нямецкай, дацкай, беларускіх мовах.

Асабліва шчодро выкарыстоўваліся матэрыялы музея самім А. Ельскім. На іх аснове ён напісаў звыш дзесяці тысяч гісторыка-краязнаўчых артыкулаў пра Беларусь для «Польскай Ілюстраванай энцыклапедыі» і «Геаграфічнага слоўніка зямель польскіх і іншых краёў славянскіх».

Падзвіжніцкая праца на ніве культуры, плённыя навуковыя намаганні А. Ельскага мелі шырокі рэзананс у славянскім свеце, а яго імя з пашанай згадвалася ў навуковым асяроддзі і ў грамадска-культурных колах. У 1885 годзе А. Ельскаму было нададзена званне члена-спрацоўніка Вольна-эканамічнага таварыства ў Пецярбургу, а ў 1892 годзе ён стаў правядзейным членам Камісіі гісторыі мастацтва філалагічнага аддзялення Акадэміі навук у Кракаве. Аднак прызнанне навукова-публіцыстычнай дзейнасці Ельскага сярод вучоных не пазбавіла яго адчування рэальнасці. Заснавальнік музея ў Замосці добра ўсведамляў недахоп сістэматычнай адукацыі. «Я зусім не прэтэндую на якісьці навуковы аўтарытэт, — пісаў Ельскі ў адным з пісем, — бо не маю ніякай ступені, хоць

на ніве айчыннага пісьменства працаваў старанна. Была гэта праца з божай ласкай, дзякуючы пэўнай здольнасці, імкненню да ведаў у грамадска-гістарычным і літаратурным кірунку, сціплая ж, але незалежная пазіцыя давала мне магчымасць займацца самаадукацыяй ад маладосці да схілу гадоў».

Аляксандр Каралевіч Ельскі нарадзіўся 16 чэрвеня 1834 года непадалёку ад таго самага Замосця, дзе пазней, у 1864 годзе, заснаваў музей, — у маёнтку, што месціўся ў вёсцы Дудзічы. Скончыў у 1852 годзе Мінскую класічную гімназію. Затым адбываў вайсковую службу, удзельнічаў у руска-турэцкай вайне і ў чыне паручыка выйшаў у 1856 годзе ў адстаўку. Пасля смерці бацькі атрымаў у спадчыну фальварак.

Літаратурна-публіцыстычную дзейнасць Ельскі пачаў у 1860 годзе з допісаў у газету «Кур'ер віленскі». Свае карэспандэнцыйныя прывесчаныя пытанню вызвалення сялян з-пад прыгону, ён падпісаў тады псеўданімамі Бацяна з-над Піччы або Літвіна-абывацель. Пазней, падчас паўстання 1863 года, быў пад наглядом паліцыі, цярпеў матэрыяльную нястачу, нават спрабаваў збегчы калекцыю карцін, шукаючы падтрымкі і пасрэдніцтва ў масцітага польскага пісьменніка Ю. Крашэўскага, які жыў тады ў Дрэздэне.

Літаратурна-журналісцкая дзейнасць А. Ельскага была

(Заканчэнне на 8-й стар.)

СПЯВАЮЦЬ БАБУЛІ І ўНУКІ

Той, хто хоць раз наведаў вёску Гаранічы Бярэзінскага раёна, не мог не заўважыць, як тут любяць народныя песні. Іх выконваюць на святах першай баразны, на дажынках, за бяседным сямейным сталом, у саўчасным клубе. У песнях тых — шматфарбнасць і багацце чалавечых узаемаадносін, устойлівасць асноў жыцця, услаўленне чалавечай дабрыні, працавітасці.

Але, бадай, найлепш спяваюць удзельнікі мясцовага вакальна-этнографічнага ансамбля «Лучына». Самадзейны калектыў сёлета адзначае

сваё 15-годдзе. Ён пастаянна ўдзельнік фестываляў і конкурсаў у раёне, вобласці, рэспубліцы.

— Нядаўна мы выступалі ў Маскве, — расказвае кіраўнік калектыву Д. Несцяровіч. — А запрасілі нас туды Акадэмія навук СССР і Саюз кампазітараў СССР. Там жа выступленне нашага калектыву было запісана фірмай «Мелодія».

ЗАГУЧАЎ ТУРЫНЫ РОГ...

Масквічы прывыклі да выступленняў праслаўленых калектываў і выканаўцаў як з нашай краіны, так і з-за мяжы. І ўсё ж тыя, хто нядаўна

наведаў Выстаўку дасягненняў народнай гаспадаркі СССР, не маглі схваць свайго захаплення. На эстрадзе гучалі старадаўнія беларускія музычныя інструменты, з якіх найбольш даспадобы ўсім прыйшоўся турыны рог, ці, як яго называюць яшчэ, сурма. На ім іграў вядомы музыкант-рэстаўратар Уладзімір Пузыня. Непадобна мелодыя быццам перанесла прысутных больш чым на стагоддзе назад. Адчуванне было такое, што знаходзішся на ўлонні прыроды, бачыш пятагонаў, якія спляляюць лес па раце, паляўнічых, якія воклічным голасам турынага рога апавяшчаюць аб сваім набліжэнні. Прайшла хвіліна-другая, і пачалося народнае гуляне — гэта да Уладзіміра Пузыні далучыліся ўдзельнікі фальклорнага ансамбля «Крупіцкія музыкі» калгаса «Новы быт» Мінскага раёна.

КОЛЬКІ КАШТУЕ ЗАЛАТЫ КАМЗОЛ

ГРАФА АЛЬМАВІВЫ

«БУХГАЛТАРСКІЯ КНІГІ» МЕЛЬПАМЕНЫ

Колькі каштуе шыты золатам камзол графа Альмавівы ў «Жаніцьбе Фігара»? Колькі заплачана за «алмазы», што вячаюць убор Марыны Мнішак у «Барысе Гадунове»? Колькі каштавала Вялікаму тэатру СССР казачна прыгожая заслона да оперы Рымскага-Корсакава «Паданне пра нябачны горад Кіцеж»?

Калі і знойдуцца ў глядзельнай зале людзі, якіх зацікавяць падобныя праязныя пытанні, то ўслых іх усё роўна задаваць не будуць — не прынята. У тэатр ходзяць не за гэтым. Тэатр — храм, сцэнічнае мастацтва — таінства, акцёры — яго жрацы. Між тым за любым спектаклем акрамя таленту і працы стаіць бухгалтарскі каштарыс, дзе ўказана сума, у якую абышлася пастаноўка.

«У тэатральным мастацтве пытанні творчыя і арганізацыйныя так узаемазвязаны, што, пачынаючы размову аб творчасці, воляй-няволяй пераходзіш да арганізацыйных пытанняў, і наадварот», — прызнаўся аднойчы буйнейшы савецкі рэжысёр Георгій Таўстаногаў. Ён, трэба думаць, меў на ўвазе і тую сувязь, што, безумоўна, існуе паміж рэпертуарнай палітыкай тэатра і станам яго фінансавых спраў.

У Савецкім Саюзе практычна ўсе тэатры атрымліваюць дзяржаўную датацыю. Зрэшты, калі разабрацца, то канчатковым атрымальнікам датацыі аказваецца ўсё-такі глядач. Папершае, таму, што датацыя забяспечвае тэатру аптымальны эканамічны ўмовы для творчасці, г. зн. магчымасць спакойна і сур'ёзна працаваць над пастаноўкай і ставіць не проста касавыя спектаклі, а звяртацца да добрай драматургіі. Па-другое, з дапамогай датацыі дзяржава падтрымлівае на стабільна нізкім узроўні цэны на тэатральныя білеты, папаўняючы тое, што «недаплачвае» публіка. Плата за ўваход невялікая — у сярэднім 1,5—2 рублі, і таму зборы могуць кампенсаваць звычайнаму драматычнаму калектыву не больш чым 75 працэнтаў яго затрат на спектакль, а кошт пастаноўкі ў дзіцячым тэатры, як правіла, у 2—2,5 раза перавышае суму, якая вяртаецца ў касу ў выглядзе платы

за білеты, паколькі яны тут зусім танныя.

Сродкі на датацыі для тэатраў дзяржава выдзяляе велізарныя — каля 200 мільёнаў рублёў у год. Але і датацыі, вядома, не бязмежныя, і кожны тэатр, плануючы работу, улічвае свае рэальныя фінансавыя магчымасці. Выдаткі на пастаноўку новага спектакля складаюцца з многіх кампанентаў: аплата працы мастака, кампазітара і г. д., выбар дэкарацый і касцюмаў, набыццё рэквізіту... Рэжысёр і мастак маюць магчымасць зрабіць за кошт тэатра паездку для вывучэння абставін і рэальнага месца дзеяння, аб якім расказвае п'еса.

Вывесці нейкую сярэдняю суму, у якую абыходзіцца пастаноўка, скажам, у маскоўскіх тэатрах, практычна немагчыма: у залежнасці ад шэрагу фактараў яна вагаецца ад 3—5 да 40—50 тысяч рублёў і больш. Да ліку найбольш дарагіх спектакляў адносяцца, напрыклад, «Тарцюф» Мальера і «Амадэй» Шэфера ў Маскоўскім Мастацкім акадэмічным тэатры, чэхавскія «Тры сястры» ў «Современнике», «Юнона і Авось» Вазнясенскага ў тэатры імя Ленінскага камсамола. Няцяжка заўважыць, што гэта або класіка, або сучасная драматургія, але заснаваная на сюжэтах з мінулага, тыя спектаклі, якія патрабуюць, як правіла, больш складаных дэкарацый, пышных касцюмаў і іншых аtryбутаў далёкіх эпох.

Дырэкцыя тэатра заўсёды арыентуе рэжысёраў і трупы на максімальна эфектыўнае выкарыстанне сродкаў, укладзеных у пастаноўку. У намечаныя тэрміны прэм'ера павінна быць гатова і паказана глядачу, з тым каб яна пачала даваць зборы і ў ідэале хаця б часткова акупіла сябе. І тым не менш нават пры такім цесным перапляценні ў арганізацыі работы тэатра творчых і матэрыяльных элементаў у канчатковым выніку верх заўсёды бяруць інтарэсы мастацтва.

Ігар МОНІЧАЎ.

13 жніўня на Вайсковыя могілкі ў Мінску, дзе пахаваны Якуб Колас, прыйшлі вядомыя беларускія пісьменнікі, прадстаўнікі грамадскасці, супрацоўнікі Літаратурнага музея Якуба Коласа, родныя і блізкія песняра, каб ушанаваць яго памяць. 28 год прайшло з дня смерці Якуба Коласа. А дарога яго ў неўміручасць працягваецца. Ён заўсёды быў з народам, дзяліў яго радасці і гора, жыў яго надзеямі і спадзяваннямі. З народам ён і застаўся. На магілу песняра былі ўскладзены кветкі.

ЗАВОДСКІ ЗАПАРК У ЧЫЖОЎЦЫ

«ДРУЖБА-84»

Увага мільёнаў аматараў спорту прыкавана ў гэтыя дні да міжнародных спаборніцтваў «Дружба-84». У іх удзельнічаюць рэкардсмены і чэмпіёны Алімпійскіх гульняў, свету, кантынентаў з розных краін Еўропы, Азіі, Афрыкі, Лацінскай Амерыкі. Гонар зборнай каманды СССР абараняюць прадстаўнікі ўсіх саюзных рэспублік. Сярод іх і спартсмены Беларусі. Многія з іх паказалі выдатныя вынікі.

Аляксандр ПАРТНОЎ. Стаў чэмпіёнам гульняў па скачках у валу.

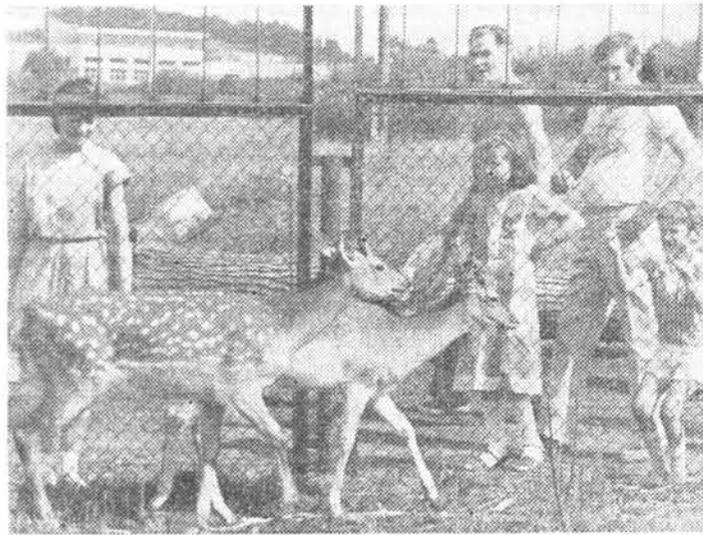
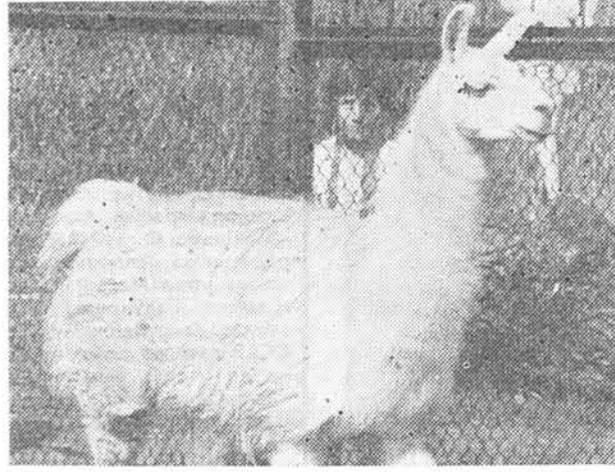
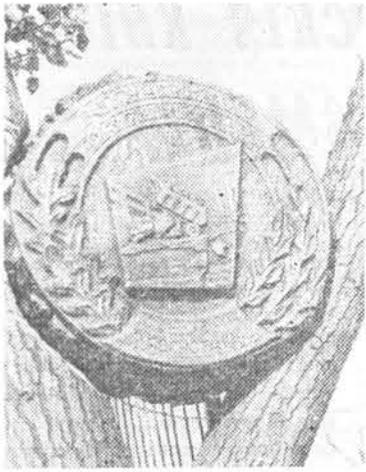
Валерыі МОУЧАН. У складзе каманды веласпедыстаў СССР устанавіў новы сусветны рэкорд у гонцы праследавання на 4 кіламетры.

Ірына ЛАРЫЧАВА. Устанавіла новы рэкорд Савецкага Саюза ў плаванні на 400 метраў вольным стылем. Яе вынік 4 минуты 09,70 секунды. На Гульніх заняла другое месца.

Святлана КОПЧЫКАВА. Стала рэкардсменкай краіны ў плаванні вольным стылем на 100 метраў. Сярэбраны і бронзавы прызёр Гульняў.

Сяргей КАСНАУСКАС. Апярэдзіў усіх сваіх сапернікаў у штурханні ядра. Паказаў вынік 21 метр 64 сантыметры.

Аляксандр ВАСІЛЬЕЎ. Заваяваў залаты медаль у бар'ерным бегу на 400 метраў.

Было гэта зусім нядаўна — у 1983 годзе. На нарадзе ў генеральнага дырэктара Беларускага вытворчага аб'яднання па выпуску вялікагрузных аўтамабіляў М. Лаўрыновіча абмяркоўвалася незвычайнае пытанне. Яно, здавалася б, не мела аніякага дачынення да вытворчасці. Ішла гутарка аб стварэнні... заалагічнага саду. Асабліва ўпарта адстойваў гэту ідэю старшыня заводскага клуба аматараў прыроды Фёдар Рэўзін. Як і чакалася, на той нарадзе кіраўнікі буйнейшага ў рэспубліцы прадпрыемства не прыйшлі да згоды. І на самай справе, праблем з арганізацыяй заасаду было хоць адбаўляй. Дзе ўзяць плошчу? Дзе дастаць сродкі на пакупку зьяроў? Чым іх карміць? Прайшоў толькі год з часу той нарады, а ўсе праблемы паспяхова вырашаны. Аматараў прыроды Мінскага аўтамабільнага завода падтрымала дырэкцыя і гарадскія ўлады. На берэзе Свіс-

лачы ў мікрараёне, на былой пустэчы, выдзелены вялікі ўчастак. Рабочыя прадпрыемства правялі два суботнікі і на заробленыя грошы набылі агароджы, добраўпарадкавалі тэрыторыю. Першымі насаселамі заалагічнага саду сталі птушкі: бусел Журка, якога аматары прыроды падабралі з пашкоджанымі крыламі, лебедзі і дзікія качкі, што ўжо які год запар жывуць у горадзе. Пасля з'явіліся зубр, ваўкі, казулі, алені... Адных зьяроў падакрылі аўтамабілебудаўнікам, іншыя былі куплены на грошы прадпрыемства. «Насельніцтва» заалагічнага саду хутка павялічваецца. НА ЗДЫМКАХ: эмблема заасаду; гэтую ламу можна пакарміць прама з рук; даглядчык А. ЯСІНСКІ з маленькім ваўком; прывольна адчуваюць сябе ў вальеры плямистыя алені; прыплылі за ласункамі лебедзі.

Фота С. КРЫЦКАГА.

РУПЛІВЫ ЗЫРАЛЬНІК

(Заканчэнне. Пачатак на 7-й стар.)

надзвычай актыўнай у 80—90-я гады. Свае артыкулы і карэспандэнцыі ён публікаваў у многіх перыядычных выданнях. І асабліва часта — у польскім часопісе «Край», які выходзіў у Пецярбургу з 1882 года. Большасць карэспандэнцый публіцыста, змешчаных тут, была прысвечана жыццю тагачаснай вёскі і тычылася Міншчыны, а дакладней, мясцін, якія не вельмі аддалены ад Замосця. Бадай, усе нататкі гэтага аўтара напоўнены клопатам аб маральнасці грамадскіх уземаадносін, незалежна ад таго, ці расказваецца ў іх пра пашырэнне п'янства сярод вясковага люду, ці паведамляецца аб знішчальным пажары, нападзенні сялян на ўрадніка, аб міграцыі насельніцтва, кірмашах, надвор'і, ураджаях. Адчуваецца, што пісьмы з Замосця дасылаў аўтар памяркоўных поглядаў, ліберал-асветнік. «Ці не час ужо, — зазначаў ён у адной з карэспандэнцый, маючы на ўвазе беларускае сялянства, — гэты бедны цёмны і няшчасны народ асвятляць рацыянальна? Бо няма сумнення, што навучанне паводле спецыяльных кніжак на беларускай гаворцы прынесла б дабратворныя вынікі. У мяне ёсць у беларускім перакладзе «Сем вечароў» Супінскага, і я ахвотна ахвяраваў бы гэтую працу

на спахытак народу, калі б знайшоўся зычлівы і бескарыслівы выдаўца... Запрашаю людзей добрай волі паразумецца з падпісаным, а тады мы пачнём на легальнай дарозе рабіць захады да народных выданняў, прыстасаваных да нашай мясцовасці». Гэта быў першы зварот Ельскага да грамадскасці падтрымаць выданне перакладзенай ім яшчэ ў 1876 годзе на беларускую мову кнігі польскага эканаміста Ю. Супінскага. Наступны зварот на конт выдання «Сямі вечароў» па-беларуску перакладчык змясціў у «Край» ў 1885 годзе, аднак намаганні, паводле яго ж сведчання, «не прынеслі жаданага выніку». А. Ельскі паведамаў чытачам «Края» аб гастролях украінскай трупы Старыцкага ў Мінску, расказваў пра бібліятэку Храптовічаў у Шчорсах, інфармаваў аб зборанні беларускага фальклору ў Мінскай губерні, якое праводзіў М. Доўнар-Запольскі, раскрываў змест «Северо-Западнага календаря», які выходзіў пад рэдакцыяй А. Слупскага. Ведаў і паніў А. Ельскі творчасць В. Дуніна-Марцінкевіча, захоўваў у замосцінскім музеі аўтографы яго твораў. У наш час сярод той часткі папер Ельскага, якія трапілі ў аддзел рукапісаў Нацыянальнай бібліятэкі ў Варшаве, Адам Мальдзіс адшукаў паэму В. Дуніна-Марцінкевіча «Знад Іслачы». У

чэрвені 1872 года нястомны збіральнік беларускіх матэрыялаў прысвяціў аўтару «Гапона» верш, у якім заклікаў яго перапыніць маўчанне і зноў несці сваю песню беларускаму народу. Гаворачы пра беларускую мову як роўную між іншых у мастацкай творчасці, А. Ельскі не прамінуў зазначыць: «Мае яна свае песні і думы, сімвалічныя гутаркі, мае і такіх, напрыклад, пісьменнікаў, як Вінцэнт Марцінкевіч з Люцыны на Міншчыне, цікавы аўтар «Гапона». «Дудара», «Вечарніц», перакладчык «Пана Тадэвуша». Быў знаёмы Ельскі і з творчасцю Янкі Лучыны, прынамсі, з ягонымі беларускімі перакладамі твораў Уладзіслава Сыракомлі. У разгорнутай інфармацыі дзевятага нумара часопіса «Край» за 1892 год аб выданні «Календаря Северо-Западнага края» ён падкрэсліў: «Жамчужынай выдання з'яўляецца беларускі верш, наследаванне з Сыракомлі «Жменя пшаніцы». Высокая тут мараль для нашага народа, цудоўная перадача зместу на беларускай гаворцы сведчаць, што гэта не толькі простая гаворка, але што на ёй можна і выказацца, і пісаць гэтак жа добра, як і на іншых мовах. Дзякаваць за гэтую каштоўнасць належыць Янку Лучыну (напэўна, псеўданім). Такія рэчаў беларускаму народу патрэбна чым набольш».

Вядома, што Ельскі наладжваў кантакты з Францішкам Багушэвічам.

Менавіта цікавасцю Ельскага да літаратурна-грамадскіх з'яў у Беларусі, іх разуменнем было выклікана яго цікавае прызнанне ў пісьме да Яна Карловіча: «Свет знаходзіцца напярэдадні катаклізмаў, пасля якіх павінны прыйсці новыя грамадскія групы. Ад гэтага паваротнага пункту пачнецца свабодны нацыянальны рух, дык і некалькімільённы беларускі народ разаўе свой дух у натуральным кірунку... Беларускае дачакаецца яшчэ свайго Шаўчэнкі».

Без аптымістычнага погляду ў будучыню і імкнення наблізіць яе наўрад ці быў бы створаны музей у Замосці і напісаны вершаваныя і празічныя брашуры на беларускай мове — «Сынок» (1895), «Выбіраймась ў прочкі» (1896), «Слова аб праклятай гарэліцы» (1900) і іншыя. Не было б, відаць, таксама беларускага перакладу першай часткі паэмы А. Міцкевіча «Пан Тадэвуш» (1895), шматлікіх артыкулаў.

І няхай працы А. Ельскага напісаны з ліберальна-асветніцкіх пазіцый, з дыдактычнай мэтай, вельмі супярэчлівыя ў ідэйных адносінах, яны, тым не менш, мелі дачыненне да станаўлення беларускай літаратуры, этнаграфіі, мовы і застаюцца ў гісторыі культурнага жыцця Беларусі, захоўваючы ў сабе інфармацыйную каштоўнасць. Уладзімір МАРХЕЛЬ.

ВАС ШУКАЮЦ І ЧАКАЮЦ СВАЯКІ

Паважаныя чытачы! У нашу рэдакцыю прыйшло пісьмо ад Галашчокавай Марыі Антонаўны з просьбай дапамагчы ёй адшукаць брата, які прапаў без вестак у час Вялікай Айчыннай вайны. Галашчокаў Герасім Антонавіч нарадзіўся ў 1925 годзе ў в. Заранова Віцебскага раёна. З верасня 1942 года знаходзіўся ў партызанскім атрадзе «Звераў», з чэрвеня 1944 — у Чырвонай Арміі. Летам 1944 года прапаў без вестак на тэрыторыі Польшчы. Магчыма, вам вядома што-небудзь пра лёс Галашчокава Г. А. Просім напісаць аб гэтым у рэдакцыю або яго сястры ГАЛАШЧОКАВАЙ М. А. па адрасу: БССР, г. Віцебск, вул. Праўды, дом 37, корпус 4, кв. 92, Галашчокавай Марыі Антонаўне.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-5, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44. ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80; 33-03-15, 33-16-56-33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Зак. № 1379